

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.426.2026

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 18403 Pani Posłanki Lidii Czechak, w sprawie braku wolnych miejsc w WTZ, ŚDS i ZAZ, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Od 1 stycznia 2026 r. obowiązują znowelizowane przepisy ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej, którymi zwiększono limit wskaźnika zatrudnienia osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w Zakładach Aktywności Zawodowej (ZAZ) do 55% ogółu zatrudnionych.

Informuję, że w końcu grudnia 2020 r. funkcjonowało 127 ZAZ, a w analogicznym momencie 2025 r. działały 152 takie placówki. Ogółem w ZAZ zatrudnionych było 10 635 pracowników, w tym 8 178 osób z niepełnosprawnościami (76,9%)

Również sieć warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) jest systematycznie rozwijana. W 2000 r. w Polsce działało 358 WTZ, z których korzystało łącznie 10 554 osób z niepełnosprawnościami. W 2015 r. było już 700 tego typu placówek, do których uczęszczało 26 013 osób z niepełnosprawnościami, natomiast w 2025 r. dofinansowaniem ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) objęto 740 warsztatów, a w zajęciach uczestniczyło 29 712 osób.

Decyzja o podjęciu działań zmierzających do utworzenia nowego WTZ powinna wynikać z rozpoznania potrzeb osób z niepełnosprawnościami na poziomie lokalnym. Inicjatywa w tym zakresie należy do uprawnionego podmiotu zainteresowanego prowadzeniem warsztatu, który we współpracy z samorządem powiatowym przygotowuje projekt organizacyjny i finansowy przedsięwzięcia.

W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) oraz PFRON powstają prawne i finansowe ramy funkcjonowania systemu WTZ, ale nie zastępują lokalnych podmiotów w przygotowywaniu i inicjowaniu konkretnych przedsięwzięć. Utworzenie warsztatu lub zwiększenie liczby uczestników działającej placówki zależy od aktywności organizatora współpracującego z właściwym powiatem. Dofinansowanie ze środków PFRON może pokryć do 70% kosztów utworzenia WTZ i do 90% kosztów jego działalności, także w przypadku rozszerzenia warsztatu o kolejne miejsca.

Środowiskowe domy samopomocy (ŚDS) są najlepiej rozwijającą się siecią oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Polsce, na którą rokrocznie przekazywane są znaczne nakłady finansowe. Zgodnie ze sprawozdaniem resortowym MRiPS-06 pn. „Wybrane jednostki organizacyjne pomocy społecznej i inne jednostki pomocy społecznej oraz zatrudnienie w systemie pomocy społecznej”:

- w 2022 r. funkcjonowało 859 ŚDS na 32 987 miejsc, z których w ciągu roku skorzystały 36 284 osoby,
- w 2023 roku funkcjonowało 869 ŚDS na 33 730 miejsc, z których w ciągu roku skorzystało 37 256 osoby,

- w 2024 roku funkcjonowało 874 ŚDS na 34 068 miejsc, z których w ciągu roku skorzystało 37 690 osób,
- w 2025 roku funkcjonowało 889 ŚDS na 34 784 miejsca, z których w ciągu roku skorzystało 38 088 osób.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej stale poszerza ofertę ŚDS, uwzględniając informacje i zapotrzebowania zgłaszane przez wojewodów. Prowadzenie i rozwijanie ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi to zadania zlecone gminom i powiatom z zakresu administracji rządowej (art. 18 ust. 1 pkt 5 oraz art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej), które finansuje się ze środków budżetu państwa.

Corocznie na rozwój sieci środowiskowych domów samopomocy przekazywane są środki rezerwy celowej pozostającej w dyspozycji ministra do spraw zabezpieczenia społecznego. Minister każdorazowo określa priorytety, którymi kieruje się przy podziale środków. W br. są to:

- tworzenie nowych ŚDS, bez względu na ich zasięg (gminny lub powiatowy) w powiatach, na terenie których jak dotąd nie funkcjonowała żadna taka placówka;
- tworzenie nowych placówek dla osób w spektrum autyzmu i z niepełnosprawnościami sprzężonymi;
- tworzenie nowych miejsc całodobowego pobytu, w tym dla osób z niepełnosprawnością sprzężoną i osób w spektrum autyzmu;
- tworzenie miejsc w nowych bądź istniejących ŚDS w związku z możliwością przyjęcia osób w spektrum autyzmu lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi (w tym zadania dotyczące tworzenia odpowiedniej infrastruktury);
- tworzenie nowych domów (w tym filii istniejących placówek) lub klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, a także nowych miejsc w istniejących ośrodkach na terenach gmin lub powiatów, gdzie w populacji mieszkańców znaczący udział mają osoby z zaburzeniami psychicznymi, a obecna infrastruktura nie zabezpiecza ich potrzeb.

Z przeznaczeniem na ww. cel rozdysponowano środki rezerwy celowej w następujących wysokościach:

- w 2022 r. 36 973 186 zł;
- w 2023 r. 30 518 053 zł;
- w 2024 r. 28 090 659, 60 zł;
- w 2025 r. 47 138 907, 95 zł;
- w 2026 r. 31 996 617,46 zł.

Ważnym instrumentem wsparcia rozwoju infrastruktury placówek pobytu dziennego jest również realizowany przez PFRON „Program wyrównywania różnic między regionami III”. W ramach obszaru F możliwe jest dofinansowanie utworzenia WTZ na terenie powiatu, w którym nie funkcjonuje tego typu placówka, a także remontu lub modernizacji istniejących WTZ, ŚDS i ZAZ. Dofinansowanie ma charakter konkursowy i jest udzielane po spełnieniu warunków programu, w granicach środków pozostających w dyspozycji PFRON. Program w obszarze F może uzupełniać środki wynikające z ustawowego systemu finansowania, zwłaszcza w powiatach o słabiej rozwiniętej infrastrukturze wsparcia. W obszarze D możliwe jest dofinansowanie zakupu lub przystosowania pojazdów przeznaczonych do przewozu osób z niepełnosprawnościami, m.in. przez placówki służące ich rehabilitacji, jednostki prowadzące warsztaty terapii zajęciowej oraz gminy i powiaty świadczące albo planujące świadczenie usług typu „door-to-door”. Z kolei wprowadzony w

br. obszar H umożliwia gminom i powiatom uzyskanie dofinansowania bieżących kosztów organizowania i świadczenia indywidualnych usług transportowych „door-to-door”.

Równolegle prowadzone są prace nad zmianami dotyczącymi funkcjonowania WTZ. Ich zasadniczy kierunek nakreślono w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030, w szczególności w działaniu IV.1.4. pn. „Poprawa funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej”. W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przygotowywane są rozwiązania podnoszące jakość działań realizowanych przez WTZ. Służyć temu ma wdrożenie „Standardów funkcjonowania WTZ” wypracowanych w projekcie „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”. Standardy stanowią ważny punkt odniesienia dla dalszych prac nad poprawą funkcjonowania WTZ.

Ze względu na różnorodne oczekiwania dotyczące zmian w funkcjonowaniu WTZ podejmowany jest szeroki dialog z przedstawicielami środowiska ww. placówek pobytu dziennego.

Należy zaznaczyć, że rozwój wsparcia osób z niepełnosprawnościami nie powinien sprowadzać się do zwiększania liczby miejsc w placówkach typu WTZ, ŚDS czy ZAZ. Ważne jest też rozwijanie usług środowiskowych, wspierających samodzielność osób z niepełnosprawnościami, umożliwiających im pozostanie w miejscu zamieszkania i przeciwdziałających izolacji społecznej. W br. kontynuowane są finansowane z Funduszu Solidarnościowego, programy „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” oraz „Opieka wytchnieniowa”, realizowane zarówno za pośrednictwem jednostek samorządu terytorialnego, jak i organizacji pozarządowych. Usługa asystencji osobistej wspiera osobę z niepełnosprawnością w wykonywaniu codziennych czynności i uczestnictwie w życiu społecznym, natomiast opieka wytchnieniowa zapewnia czasowe odciążenie członkom jej rodziny i opiekunom.

Uzupełnieniem tych działań są usługi świadczone w centrach opiekuńczo-mieszkalnych, zapewniających osobom z niepełnosprawnościami wsparcie w formie pobytu dziennego lub całodobowego. Ponadto, rozwijane są także wspomagane społeczności mieszkaniowe – placówki przeznaczone dla grup od 2 do 12 osób wymagających wysokiego poziomu wsparcia, których mieszkańcy korzystają z pomocy specjalistów w prowadzeniu możliwie niezależnego życia. Formy te nie zastępują WTZ, ŚDS ani zatrudnienia w ZAZ, ale odpowiadają na potrzeby osób wymagających wsparcia mieszkaniowego, opiekuńczego i środowiskowego.

Duże znaczenie dla zwiększania liczby miejsc w ZAZ poprzez wspieranie przechodzenia osób z niepełnosprawnościami na otwarty rynek pracy ma realizowany w Biurze Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych projekt „Standaryzacja modelu zatrudnienia wspomaganego w Polsce”, finansowany w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS), Działanie 3.4 „Nowe rozwiązania na rzecz osób z niepełnosprawnościami”. Projekt realizowany jest od 1 stycznia 2025 r. we współpracy z Polską Federacją Zatrudnienia Wspomaganego i Polską Unią Zatrudnienia Wspomaganego. Jego celem jest przygotowanie rozwiązań, które pozwolą wdrożyć model zatrudnienia wspomaganego jako trwałe rozwiązanie wspierające aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami. Jest to instrument nieobecny dotychczas w systemie rozwiązań pomocowych kierowanych do osób z niepełnosprawnościami.

W ramach projektu testowego utworzone, certyfikowane i objęte stałym, intensywnym wsparciem (w tym szkoleniami dla kadry merytorycznej, coachingiem, superwizją oraz mentoringiem) zostanie co najmniej 70 agencji zatrudnienia wspomaganego. Planuje się

kompleksowe przeszkolenie ok. 1.200 trenerów pracy. Projekt ma charakter koncepcyjny i służy wypracowaniu rozwiązań dotyczących zarówno samego standardu świadczenia usługi, jak i sposobu jej organizacji, finansowania, monitorowania jakości oraz przygotowania podmiotów i kadry odpowiedzialnych za jej realizację. Docelowo zatrudnienie wspomagane powinno uzupełniać istniejące instrumenty aktywizacji zawodowej i stanowić jedną z możliwych ścieżek wsparcia osób kończących edukację, uczestników WTZ, ZAZ oraz innych osób z niepełnosprawnościami wymagających indywidualnej pomocy w przejściu do zatrudnienia na otwartym rynku pracy.

Projekt „Testowanie wdrożenia usługi zatrudnienia wspomagane” stanowi drugą, wdrożeniową część działań przewidzianych w programie FERS dotyczącą testowego wdrożenia do systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami usługi zatrudnienia wspomagane.

Działania te umożliwią sprawdzenie, a następnie skorygowanie i uzupełnienie modelu przed ostatecznym wprowadzeniem go do krajowego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Planowana jest również realizacja projektu pn. „Mobilny doradca włączenia społecznego”, którego zasadniczym celem będzie przygotowanie uruchomienia przedmiotowej usługi. Projekt służy wypracowaniu i sprawdzeniu rozwiązań umożliwiających udzielanie osobom z niepełnosprawnościami oraz ich rodzinom indywidualnego wsparcia w miejscu zamieszkania lub w innym miejscu dogodnym dla osoby korzystającej z usługi. Mobilny doradca włączenia społecznego ma pomagać osobie z niepełnosprawnością i jej rodzinie w rozpoznaniu jej indywidualnych potrzeb, określeniu możliwych form pomocy oraz dotarciu do właściwych instytucji i usług. Wsparcie może obejmować przekazywanie informacji o dostępnych instrumentach, pomoc w koordynowaniu kontaktów z różnymi podmiotami, wskazywanie ścieżek aktywizacji społecznej i zawodowej oraz wsparcie w przechodzeniu pomiędzy systemem edukacji, rehabilitacji, pomocy społecznej i zatrudnienia. Dostępność usługi ma szczególne znaczenie dla osób kończących edukację, które wraz z rodzinami stają przed koniecznością wyboru dalszej ścieżki wsparcia, np. uczestnictwa w WTZ lub ŚDS, podjęcia zatrudnienia, skorzystania z asystencji osobistej, usług opiekuńczych, mieszkalnictwa wspomagane albo innych lokalnie dostępnych form pomocy.

Informuje, że w MRPiPS nie jest prowadzona baza z mapą wolnych miejsc w WTZ, ZAZ i ŚDS. Wykazy zakładów aktywności zawodowej prowadzą i udostępniają na swoich stronach internetowych urzędy wojewódzkie. Wykazy WTZ, ZAZ i ŚDS pozwalają ustalić ich lokalizację i dane kontaktowe, nie zawierają jednak aktualizowanej informacji o wolnych miejscach. Faktyczna możliwość przyjęcia nowego uczestnika powinna być zatem każdorazowo weryfikowana bezpośrednio u podmiotu prowadzącego dany WTZ, ZAZ oraz ŚDS. Wsparcia informacyjnego mogą udzielić również lokalne ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych oraz właściwe jednostki samorządu terytorialnego. Podmioty te mogą pomóc w rozpoznaniu dostępnych na danym terenie form aktywizacji społecznej i zawodowej oraz w nawiązaniu kontaktu z odpowiednią placówką.

W przypadku powiatów, w których większa grupa absolwentów szkół specjalnych pozostaje bez odpowiedniego wsparcia, podstawowe znaczenie ma przeprowadzenie lokalnej diagnozy potrzeb poszczególnych osób. Zasadne jest w tym celu współdziałanie szkoły, powiatowego centrum pomocy rodzinie, ośrodków pomocy społecznej lub centrów usług społecznych, powiatowego urzędu pracy, poradni psychologiczno-pedagogicznej,

organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących WTZ, ŚDS i ZAZ. Pozwala to uniknąć proponowania wszystkim absolwentom tej samej formy wsparcia i umożliwia przygotowanie indywidualnego planu przejścia z edukacji do dorosłego życia.

Do instrumentów, które mogą zostać wykorzystane w odniesieniu do osób kończących edukację należy pilotażowy program PFRON „Rehabilitacja 25 plus”, pozwalający na kontynuowanie rehabilitacji społecznej i zawodowej osobom, które zakończyły realizację obowiązku nauki, lecz ze względu na niepełnosprawność nadal potrzebują kompleksowego wsparcia. Program jest kontynuowany w roku szkolnym 2026/2027.

Uzupełniającą formą wsparcia jest program PFRON pn. „Zajęcia klubowe w WTZ”, kierowany do osób z niepełnosprawnościami, które opuściły WTZ w związku z podjęciem zatrudnienia i do osób z niepełnosprawnościami znajdujących się na prowadzonej przez podmiot organizujący WTZ liście osób (o której mowa w art. 10f ust. 2a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹), których zgłoszenie do warsztatu zatwierdzono, ale które nie rozpoczęły w nim terapii. Program ogranicza ryzyko przerwania aktywności społecznej i rehabilitacyjnej w okresie oczekiwania na miejsce w WTZ.

Należy podkreślić, że nie każda osoba z niepełnosprawnościami kończąca edukację wymaga skierowania do placówki wsparcia dziennego. Uzupełnieniem dostępnych form pomocy mogą być, w zależności od indywidualnej sytuacji, usługi asystencji osobistej, opieki wytnieniowej, specjalistyczne usługi opiekuńcze, mieszkania treningowe i wspomagane, a także wsparcie krótkoterminowe udzielane przez domy pomocy społecznej. Ta ostatnia forma może być realizowana w trybie dziennym albo całodobowym wobec osoby pełnoletniej wymagającej czasowej pomocy, zwłaszcza w przypadku przejściowej niemożności zapewnienia jej opieki przez osoby, które na co dzień udzielają jej wsparcia.

W przypadku absolwentów posiadających odpowiednie możliwości i potencjał zawodowy należy rozważyć instrumenty umożliwiające podjęcie zatrudnienia. Pomoc w tym zakresie może być udzielana przez powiatowe urzędy pracy i obejmować m.in. poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, szkolenia, praktyki i staże oraz inne instrumenty ułatwiające zdobycie doświadczenia, a także przygotowanie do wykonywania obowiązków zawodowych.

Możliwą ścieżkę stanowi także zatrudnienie w przedsiębiorstwie społecznym lub spółdzielni socjalnej, które mogą łączyć prowadzenie działalności gospodarczej z realizacją celów reintegracji społecznej i zawodowej. Pracodawcy zatrudniający osoby z niepełnosprawnościami mogą korzystać z określonych w przepisach form wsparcia ze środków PFRON, w szczególności z dofinansowania wynagrodzenia pracownika oraz pomocy w przystosowaniu lub wyposażeniu stanowiska pracy. Zastosowanie tych instrumentów powinno być poprzedzone oceną indywidualnego potencjału osoby i prowadzić do wyboru formy aktywizacji, która daje największą szansę na trwałe i odpowiednio wspierane zatrudnienie.

Wsparcie powinno, na ile to możliwe, polegać na zwiększaniu aktywności i samodzielności korzystającej z niego osoby, a nie na automatycznym kierowaniu każdego absolwenta do instytucjonalnej formy opieki.

---

¹ (Dz.U. z 2026 r. poz. 884).

Procedura przekazywania środków PFRON samorządom terytorialnym wynika z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym². Zgodnie z § 5 ust. 3 tego aktu maksymalna kwota zobowiązań samorządu powiatowego z tytułu dofinansowania działania WTZ jest wyliczana jako iloczyn liczby uczestników warsztatów - wynikającej z umów podpisanych przez powiat do 31 grudnia roku poprzedzającego rok, na który obliczany jest algorytm - i kwoty dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika, określonej w § 5 ust. 4. Ustalenie zobowiązań następuje na podstawie spisu umów zawartych przez samorząd, przeprowadzanego na 31 grudnia roku poprzedniego. Jeżeli zatem powiat zawrze do 31 grudnia umowę albo aneks do umowy o dofinansowanie kosztów utworzenia i działalności WTZ lub zwiększenia liczby jego uczestników, a następnie wykaże tę umowę w specyfikacji umów załączonej do sprawozdania rzeczowo-finansowego, w następnym roku finansowym zwiększeniu ulegnie liczba uczestników uwzględniana przy ustalaniu maksymalnej kwoty zobowiązań powiatu. W konsekwencji kwota środków PFRON przekazana powiatowi na finansowanie WTZ zostanie odpowiednio zwiększona.

Dofinansowanie rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej w ostatnich latach kilkakrotnie zwiększono z 14 796 zł w 2015 r. do 35 196 zł w 2025 r. Niemniej, w obliczu napływających ze środowiska WTZ sygnałów, że dotychczasowe kwoty dofinansowania nie pokrywają wszystkich kosztów działalności tych jednostek, w drugiej połowie 2025 r. w MRPiPS podjęto prace nad kolejną nowelizacją rozporządzenia w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym w zakresie kolejnego podwyższenia kwoty dofinansowania ze środków PFRON dla m.in. WTZ. Rada Ministrów przyjęła 27 lutego 2026 r. rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym³ zwiększające dofinansowanie rocznego pobytu jednego uczestnika WTZ do 38 496 zł w b.r. i w latach kolejnych.

Niezależnie od tego, 4 marca br., wychodząc naprzeciw oczekiwaniom i postulatом środowisk reprezentujących zakłady aktywności zawodowej, wprowadzono w życie nowelizację rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym. Nowelizacja podniosła wysokość dofinansowania rocznego pobytu osoby zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zatrudnionej w ZAZ z 38 000 zł w 2025 r. do 39 000 zł w 2026 r. i w latach następnych.

Zwiększanie dostępności WTZ, ŚDS i ZAZ wymaga współdziałania administracji rządowej, PFRON, samorządów wojewódzkich i powiatowych, gmin oraz organizacji społecznych. Państwo zapewnia mechanizmy finansowania działalności i rozwoju tych podmiotów, ale utworzenie placówki lub zwiększenie liczby miejsc musi być poprzedzone lokalną diagnozą potrzeb, inicjatywą uprawnionego organizatora oraz przygotowaniem projektu i odpowiedniej dokumentacji.

Rozwijane są usługi środowiskowe, mieszkaniowe i zawodowe, które pozwalają lepiej dostosować wsparcie do sytuacji konkretnej osoby, nie ograniczając pomocy dla

² (Dz.U. z 2019 r. poz. 1605, z późn. zm.).

³ (Dz. U. poz. 260).

absolwentów szkół specjalnych wyłącznie do uczestnictwa w jednej z trzech wskazanych w interpelacji form wsparcia.

Kierownictwo Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dokłada wszelkich starań, aby poszerzać obszar aktywizacji i włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz zabezpieczać ich pozycję na rynku pracy. Wszystkie przesyłane przez przedstawicieli środowiska uwagi i postulaty dotyczące tych obszarów są w skrupulatnie analizowane i uwzględniane przy projektowaniu zmian systemowych.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Monika Sikora

Pełnomocnik Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych

Sekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/